

Rapportage 2008

Gezin in Balans/Humanitas

Gezinsondersteuning en maatschappelijke reïntegratie voor (ex-)gedetineerde moeders

februari 2009

Gezin in Balans

<u>Inhoudsopgave</u>		Pagina
	Inleiding	3
1.	Gezin in Balans	5
	1.1. Ontstaan	5
	1.2. Probleemstelling	6
	1.3. Doelgroep	7
	1.4. Doelstelling/uitgangspunten	8
2.	Samenhang aanbod Gezin in Balans	10
	2.1 Coördinatoren GIB binnen de PI	10
	2.2 Aanbod Gezin in Balans	12
	2.2.1 Moeder de Gans	12
	2.2.2 Moeder Kind Bezoek PI Breda	13
	2.2.3 Bezoekmoeders	16
	2.2.4 Training IK-JIJ-WIJ	17
	2.2.5 Moedermaatjes na detentie	21
3.	Vrijwilligers Gezin in Balans	23
	3.1 Inzet vrijwilligers	23
	3.2 Training vrijwilligers	23
	3.3 Werkmaterialen	24
4.	Ontwikkelingen 2008	26
	4.1 Bereik van de doelgroep	26
	4.2 Gezin in Balans binnen de vier vrouweninrichtingen	27
	4.3 Samenwerking ketenpartners	31
5.	Geografische spreiding van de doelgroep	33
	5.1 Lokale samenwerking	33
	5.2 voortbestaan Gezin in Balans	36

Inleiding

Gezin in Balans biedt vanaf 2002 opvoedingsondersteuning en begeleiding aan (ex)gedetineerde moeders en hun kinderen, zowel gedurende detentie als na terugkeer in gezin en samenleving.

Jaarlijks verblijven 3000 vrouwen verspreid over 800 plaatsen in vier vrouweninrichtingen in Nederland. Naar schatting is 70% van de vrouwen in detentie moeder van één of meerdere kinderen.

Vrouwen in detentie zijn vaak moeders die hun kinderen voor lange tijd nauwelijks zien. Ze hebben moeite om na detentie de draad van het maatschappelijk leven en hun gezinsleven weer op te pakken. Het zijn vaak vrouwen met weinig eigenwaarde en een negatief beeld van zichzelf. Ze hebben moeite om zelfstandig te functioneren en zelf verantwoordelijkheid te nemen. Voor hen is het lastig om na detentie een baan en nieuwe woonruimte te vinden. Een aantal vrouwen wil of kan niet terug naar de oude omgeving, omdat ze daar slachtoffer zijn geworden van agressie. Ze hebben in tegenstelling tot veel mannelijke gedetineerden geen echtgenoot en huis om naar terug te keren. Hun kinderen zijn beschadigd geraakt, hebben het contact dat ze met hun moeder hadden verloren, isoleren zich en gaan zich soms antisociaal gedragen.

Kinderen van een gedetineerde ouder lopen een verhoogd risico in de toekomst antisociale gedragsproblemen te vertonen. Daarmee hebben ze een verhoogd risico om, net als hun ouder, gedetineerd te raken.

(Lipsy & Derzon, 1998)

Noodzaak van een specifieke aanpak voor (ex-)gedetineerde vrouwen

Deze specifieke omstandigheden en problematiek van gedetineerde moeders vragen om een aangepaste aanpak tijdens en na hun detentie.¹ Gezin in Balans biedt met gezinsondersteuning in combinatie met maatschappelijke reïntegratie trajecten voor (ex-)gedetineerde moeders zo'n aangepaste aanpak. Zij ondersteunt (ex-)gedetineerde moeders bij hun terugkeer binnen het gezin en in de samenleving. Er hangt meer af van dergelijke trajecten voor gedetineerde moeders, gezien hun zorg voor de kinderen. Minderjarige kinderen van gedetineerde moeders zijn vaak in beeld bij jeugdzorg of zouden dat moeten zijn. Betrokkenen ervaren vaak een grote afstand tot de reguliere hulpverleningsinstanties. Het aanbod van Gezin in Balans speelt hierop in en vormt tijdens detentie een levenslijn naar het leven buiten de gevangenis. Door haar laagdrempelige aanpak is zij in staat om na detentie tijdig te signaleren als het misgaat binnen een gezin en bruggen te slaan naar reguliere voorzieningen.

---

¹ De noodzaak van een specifieke benadering sluit aan bij de ontwikkeling dat de 'female offender' (vrouwelijke dader) meer aandacht heeft gekregen in beleid en onderzoek. 'Gender' is een expliciet aandachtspunt geworden, waardoor het duidelijk is dat vrouwen een eigen benadering vragen.

1. Gezin in Balans

1.1 Ontstaan

Gezin in Balans is een project van Humanitas en is in 2002 gestart, participierend in het project Toekomst in Balans (vanaf juni 2005: 'Toekomst in Balans, een nieuwe uitdaging'). Het project is tot 1 januari gefinancierd vanuit Europese stimuleringsmiddelen, Humanitas, het Oranje Fonds en de VSB Bank. De afgelopen jaren heeft Gezin in Balans haar visie, methodiek en werkwijze en diverse werkmaterialen ontwikkeld. Hierover heeft zij informatie en ervaringen uitgewisseld met andere Europese landen; België, Duitsland, Italië, Engeland en Hongarije. Het project is uitgegroeid tot een landelijk gestuurd integraal aanbod voor (ex-)gedetineerde moeders op het gebied van opvoedingsondersteuning, gezinsbegeleiding en maatschappelijke reïntegratie. Gezin in Balans is anno 2008 uitgegroeid tot een landelijk gestuurd integraal aanbod voor (ex-) gedetineerde moeders vanaf de aanvang van detentie tot en met de fase van nazorg. Gezin in Balans werkt nauw samen met de vier vrouweninrichtingen en diverse nazorgpartners. Lokaal wordt aansluiting gezocht bij Veiligheidshuizen, Centra voor Jeugd en Gezin en overige ketenpartners zoals Bureau Jeugdzorg en instellingen voor Maatschappelijk Werk.

De interventies van Gezin in Balans bevinden zich op het snijvlak van vele domeinen: het ministerie van Justitie (in het kader van zorg voor gedetineerden, Aansluiting Nazorg en Terugdringen Recidive), de gemeenten (in het kader van Preventief Jeugdbeleid, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en Nazorg), de provincies (in het kader van de uitvoering van de Wet op de Jeugdzorg) en het programmaministerie voor Jeugd en Gezin (in het kader van het bevorderen van een samenhangende zorg rondom jeugd en gezinnen).

1.2 Probleemstelling

Weggegaan is plaats vergaan

70% van de vrouwelijke (ex-)gedetineerden is moeder. Een moeder wordt na haar detentie geacht de draad van het gezinsleven en de opvoeding direct weer op te pakken, terwijl ze haar kind vaak gedurende langere tijd niet of nauwelijks heeft gezien. Dit vraagt nogal wat. Uit het onderzoek van mevrouw Winkelhorst in Amerswiel (Weggegaan is plaats vergaan, Deventer, juli 2002) komt naar voren dat het merendeel van de gedetineerde vrouwen de zorg voor haar kinderen heeft moeten overdragen aan anderen. Dit heeft een negatief effect gehad op de relatie tussen moeder en kind en het gedrag van de kinderen zelf.

Een leugentje om bestwil??

Moeders in detentie kampen vaak met enorme schuldgevoelens ten opzichte van hun kinderen. Veel moeders weten niet of en hoe ze hun kinderen moeten vertellen dat 'mama in de gevangenis zit'.

Omdat moeders het onderwerp naar hun kinderen niet bespreekbaar weten te maken, maakt een aantal van hen nu de keuze om het ze maar helemaal niet te vertellen. Kinderen weten dan niet beter of moeder is op vakantie of verblijft voor haar werk in het buitenland: 'de leugen regeert'.

Uit onderzoek van Nijnatten (van Nijnatten 1998) blijkt hoe belangrijk het is dat ouders communiceren over de detentie met hun kinderen

(‘this is not to say that detention in prison should become the one and only topic of household discussion, but that the child be told all the relevant aspects of the imprisonment and what can be expected for the future. No things should be excluded from this information, apart from giving the child details of crime... Reality is often sad and painful, but it is more painful and more difficult to negotiate if you can only guess at what further lies behind it.’ (van Nijnatten, 1998))

Weinig eigenwaarde en een negatief zelfbeeld

Gedetineerde vrouwen hebben vaak een beperkt gevoel van eigenwaarde en een negatief zelfbeeld. Hierdoor kunnen zij moeilijk zelfstandig complexe situaties ter hand nemen. Veel van deze vrouwen zijn laag opgeleid, hebben weinig werkervaring en hebben ook geen duidelijk beeld van hun mogelijkheden en beperkingen. Hun

vermogen om weloverwogen keuzes te maken voor de langere termijn is zeer beperkt.

Dader, maar ook slachtoffer

Veel gedetineerde vrouwen komen uit gebroken gezinnen, waarin vaak sprake was van (seksueel) misbruik of ander geweld. Ze hebben over het algemeen hun trauma's niet of slecht verwerkt. Ze hebben vaak schulden, weinig opleiding, wonen in gebrekkige woonruimte, komen uit een drugs gerelateerd milieu en zijn weinig geëmancipeerd. Dit alles maakt dat deze vrouwen naast dader vaak ook slachtoffer zijn.

Combinatie arbeid en zorg

Het hebben van werk betekent economische zelfstandigheid, biedt sociale contacten en levert een bijdrage aan het gevoel van eigenwaarde. De praktijk wijst echter uit dat volledige en directe arbeidsinpassing bij vrouwen met een zorgverantwoordelijkheid na detentie vaak teveel is gevraagd. Het weer groeien in de zorg- en moederrol vraagt veel energie en tijd voor moeder en kinderen

1.3 Doelgroep

De doelgroep van Gezin in Balans bestaat uit moeders in en na detentie.

Uit cijfers blijkt dat er gemiddeld 3000 vrouwen per jaar in detentie zitten (800 cellen). Ruim 70% daarvan is moeder van een of meerdere kinderen.

Gezin in Balans richt zich met name op moeders met kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar.

Uit cijfers blijkt een groeiende behoefte aan de producten van Gezin in Balans. In de eerste projectperiode van 2,5 jaar hebben 120 (ex-)gedetineerde moeders gebruik gemaakt van het aanbod van Gezin in Balans. In de tweede projectperiode van juli 2005 tot eind 2007 is dit aantal verdubbeld naar 246.² In de eerste helft van 2008 hebben 221 unieke (ex-)gedetineerde moeders een beroep gedaan op Gezin in

---

² In de eerste jaren is er soms sprake van dubbelingen in de cijfers, omdat een deel van de moeders van meer dan één product gebruik heeft gemaakt.

Balans. Deze toename heeft enerzijds te maken met een groeiende behoefte bij de (ex-)gedetineerde moeders aan specifieke gezinsondersteuning en nazorg. Anderzijds is er ook sprake van een groeiende behoefte bij de P.I.'s en gemeenten om het aanbod van Gezin in Balans in te zetten. In de eerste jaren van het project zijn de verschillende producten slechts in PI Ter Peel aangeboden, mede omdat het een ontwikkeltraject betrof. In de afgelopen jaren zijn de interventies ook ingezet in de overige PI's.

Gezin in Balans hanteert drie contra-indicaties:

1. Moeders die veroordeeld zijn voor een delict dat gerelateerd is aan kindermishandeling
2. Moeders met ernstige verslavingsproblematiek
3. Moeders met ernstige psychiatrische problematiek

Bovenstaande contra-indicaties zijn gebaseerd op de overtuiging dat het niet verantwoord is om in dergelijke situaties vrijwilligers in te zetten. Bovendien is er rondom deze groep gedetineerde vrouwen vaak al sprake van een bestaand hulpverleningsnet.

1.4 Doelstelling/uitgangspunten

Doelstelling:

Het bieden van gezinsondersteuning aan gedetineerde en ex-gedetineerde moeders met als doel een goede terugkeer binnen het gezin en in de samenleving te bevorderen. Uitgangspunt hierbij is dat een succesvolle reïntegratie een bijdrage levert aan zowel het voorkomen van recidive als het voorkomen van maatschappelijke uitval van betrokken kinderen binnen het gezin.

Gezin in Balans maakt zich sterk voor zowel het verbeteren van de moeder-kind relatie als voor het weer zelfstandig functioneren in de samenleving. Dit doet zij vanuit de gedachte dat het functioneren in de samenleving en binnen het gezin elkaar beïnvloeden. Voor een goed en stabiel gezinsleven en opgroeklimaat zijn goede huisvesting, een ondersteunend sociaal netwerk en een goede financiële

situatie noodzakelijk. Het functioneren in de samenleving en binnen het gezin moeten daarom in relatie tot elkaar, dus integraal, worden aangepakt. Hiermee kan recidive van (ex-)gedetineerde moeders, maar ook maatschappelijke uitval van betrokken kinderen binnen het gezin, worden voorkomen. Gezin in Balans spreekt gedetineerde moeders aan op hun eigen verantwoordelijkheid, voor zichzelf en voor anderen, in het bijzonder voor hun kinderen. Ze worden gestimuleerd zich minder afhankelijk van de omgeving op te stellen en dingen zelf aan te pakken. Als de moeder zich goed in haar vel voelt, zal dit een positief effect hebben op de ontwikkeling van de kinderen en een bijdrage leveren aan de stabiele omgeving waarin haar kinderen zich kunnen ontwikkelen.

2. Samenhang aanbod Gezin in Balans

2.1 Coördinatoren Gezin in Balans binnen de PI

Nederland kent vier P.I.'s waar vrouwen verblijven. Gezin in Balans heeft voor iedere P.I. een coördinator Gezin in Balans aangesteld die het aanbod van Gezin in Balans tijdens en na detentie vormgeeft. Dit betekent dat de coördinatoren zeer regelmatig in de inrichtingen zijn en contact hebben met de medewerkers van de inrichtingen van wie zij de aanmeldingen krijgen. Daardoor kunnen zij de gedetineerde moeders een aanbod op maat aanbieden, passend bij de fase waarin een moeder zich bevindt.

De trajecten van Gezin in Balans starten reeds bij aanvang van detentie en lopen door tot ver na het beëindigen van de detentie. De werkwijze van Gezin in Balans is vraaggericht en aanvullend op het reguliere aanbod. De inzet van vrijwilligers, deelname op basis van vrijwilligheid, gelijkwaardigheid en interactie, en de integrale aanpak zijn belangrijke kenmerken.

Gezin in Balans kiest bewust voor het werken met vrijwilligers omdat zij een speciale dimensie geven aan de kwaliteit van het aanbod. Vrijwilligers staan dicht bij de leefsituatie van de moeders en hun gezin. Die kleine afstand maakt het aanbod van Gezin in Balans toegankelijk. De ondersteuning die vrijwilligers bieden in de directe leefomgeving van moeders en hun gezin leidt tot een grotere zelfredzaamheid. De beroepskrachten van Gezin in Balans staan borg voor een goede organisatie, training en coaching van vrijwilligers en aansluiting met ketenpartners binnen en buiten de gevangenis.

Tijdens en na detentie

Voor het welslagen van maatschappelijke en pedagogische reïntegratietrajecten is het belangrijk dat het traject vroegtijdig start en niet pas op het moment dat mensen weer terugkeren in de samenleving. Dit betekent dat moeders tijdens hun detentie al voorlichting krijgen en aan trainingen kunnen deelnemen die hun zelfredzaamheid vergroten. Na detentie biedt Gezin in Balans uitgebreide nazorg op het gebied van opvoeding en praktische zaken rond het gezin. Zij vormt daarmee ook een brug naar het reguliere zorgaanbod.

Op maat aansluitend bij de vraag

Een traject van Gezin in Balans bestaat uit een combinatie van producten afhankelijk van de wensen en mogelijkheden van de deelneemster. Tijdens de intake bekijken coördinator en moeder samen wat de vragen en behoeften van de moeder zijn. Daarop wordt een traject op maat samengesteld. Hiermee sluit Gezin in Balans aan bij de belevingswereld en motivatie van de moeder, wat een positief effect heeft op deelname aan het traject. De uitval van moeders gedurende trajecten is dan ook minimaal.

2.2 Het aanbod van Gezin in Balans

2.2.1 Moeder de Gans

Bij aanvang van detentie zitten moeders met allerlei vragen die voor grote onrust zorgen, zoals 'wat gebeurt er met mijn kind tijdens mijn afwezigheid', 'wat gebeurt er met mijn huis en inkomen', 'op wat voor ondersteuning kan ik rekenen als ik weer vrij kom'. Vrijwilligers van Gezin in Balans organiseren in deze beginfase in het huis van bewaring informatiebijeenkomsten. Voor deze bijeenkomsten is een levend ganzenbordspel ontwikkeld, waarbij vrijwilligers samen met de gedetineerde moeders op zoek gaan naar antwoorden op een aantal doe- en weetvragen. Vertegenwoordigers vanuit Justitie, Jeugdzorg, nazorgpartners (gemeente, medewerkers Gezin in Balans, Exodus) en advocatuur zijn aanwezig zijn om de diverse vragen te beantwoorden.

Doelen

- stressreductie gedurende detentie.
- Communicatie verbeteren tussen gedetineerde moeder en haar kinderen

Waar

Moeder de Gans wordt uitgevoerd in de 4 PI's voor vrouwen. Moeder de Gans wordt uitgevoerd door de coördinatoren GIB en vrijwilligers (4 vrijwilligers Moeder de Gans per P.I.).

Het spel Moeder de Gans

Het spel Moeder de Gans bestaat uit 2 soorten vragen;

Weetvragen, voorbeelden:

1. *Niemand kan voor mijn kinderen zorgen; maar ik wil ze niet kwijt! Wat kan jeugdzorg voor mij betekenen?*
2. *Ik heb geen huis meer; waar kan ik terecht na mijn detentie?*
3. *Ik wil graag hulp bij het zoeken naar een opleiding/ werk ; bij wie kan ik terecht?*
4. *Ik vind het moeilijk straks met mijn kinderen; wie kan mij hierbij helpen? En hoe ziet die hulp er uit?*
5. *Wat houdt een OTS in? Heb ik dan nog iets te zeggen over mijn kinderen? Raak ik ze voorgoed kwijt?*

De deelnemers aan Moeder de Gans kunnen samen met de vrijwilliger antwoorden vinden op deze vragen bij de aanwezige deskundigen (jeugdzorg, advocaat, nazorg deskundigen)

Doe-opdrachten, voorbeelden:

1. *Vertel ik mijn kinderen dat ik vast zit? Doe een rondje antwoorden en maak de volgende zin af: Nee, omdat....; of Ja, omdat.... (geen discussie, alleen luisteren naar elkaars mening)*
2. *Ik weet niet wat er in mijn kind omgaat; hoe kom ik hier achter? Hoe hou ik contact met mijn kind? Schrijf alle genoemde ideeën op de flip-over.*
3. *We maken samen een gedichtje dat je je kind zou kunnen vertellen voor het slapen gaan. De begeleider of een van de deelnemers begint met de eerste zin, dan gaan we de kring nog twee keer rond, zodat we aan het eind 8 zinnen hebben.*

2.2.2 Bezoek moeder en kind in de PI Breda.

Dit aanbod is in 2008 ontwikkeld. Dit is mogelijk gemaakt door cofinanciering van de 1% regeling en het Maagdenhuis.

Aanleiding.

Vanuit het belang van het kind is het essentieel dat de relatie tussen moeder en kind gedurende de periode van afwezigheid zoveel mogelijk intact blijft. Gezin in Balans heeft het Verwey-Jonker Instituut opdracht gegeven onderzoek te doen naar de omgangsmogelijkheden tussen moeder en kind gedurende detentie. Het onderzoeksrapport is in mei 2007 aangeboden aan de staatssecretaris van Justitie. Uit het rapport blijkt dat de mogelijkheden van contact tussen moeder en kind tijdens detentie zeer beperkt zijn. De afstand waarop moeders van huis worden geplaatst, de bezoektijden, de inrichting van de bezoekruimten en de bereikbaarheid van sommige vrouweninrichtingen vormen ernstige knelpunten. Voor de verzorgers van de kinderen zijn er tal van praktische en financiële obstakels die het contact tussen moeder en kind in de weg staan. Gezin in Balans is doorlopend op zoek naar mogelijkheden om de relatie tussen moeder en kind te bevorderen.

Op verzoek van de vrouweninrichting in Breda is Gezin in Balans in 2008 gestart met de ontwikkeling van het aanbod Moeder – Kind Bezoek.

Doelgroep

Moeders die in detentie verblijven en hun kinderen willen ontvangen in de inrichting.

Doelen

- De moeder is met haar kinderen alleen zonder aanwezigheid van andere verzorgers van het thuisfront.
- De moeder kan zelf vorm aan het contact met haar kinderen geven en verantwoordelijkheid nemen voor de manier waarop het bezoek wordt ingevuld.

- De moeder kent diverse manieren van contact maken met haar kinderen: creatieve activiteiten, gespreksonderwerpen, spelletjes.
- Kinderen ontmoeten hun moeder in een ruimte die kindvriendelijk is ingericht.
- Het contact tussen moeder en kind blijft in stand.

Duur en frequentie

Een bezoekmoment van twee uur 6 keer per jaar tijdens ontwikkelperiode

Setting

Een groep van maximaal vijftien kinderen (in verband met de beschikbare ruimte in PI Breda) van nul tot twaalf jaar met hun moeders. In de reguliere bezoekruimte die kindvriendelijk wordt ingericht. Het bezoek wordt begeleid door drie vrijwilligers en de coördinator van Gezin in Balans. Er is één PI-medewerker in de bezoekruimte aanwezig en één PI-medewerker bij de ontvangst. Kinderen worden gebracht en weer opgehaald door hun verzorgers. Waar nodig wordt het vervoer van de kinderen door vrijwilligers van Gezin in Balans uitgevoerd.

Werkwijze/activiteiten

Tijdens een voorbereidingsbijeenkomst wordt er met de moeders gewerkt aan de invulling van het Moeder en Kindbezoek. Moeders maken hun eigen plan van aanpak onder begeleiding van vrijwilligers. Op de bezokedag zelf richten de moeders samen met de vrijwilligers de ruimte in en ontvangen zij de kinderen. De moeders hebben de regie in eigen hand. Vrijwilligers ondersteunen op vraag van de moeder bij de activiteiten of gesprekken. Tijdens het eerste uur worden foto's gemaakt van de moeder met haar kinderen. De foto krijgen de kinderen mee naar huis. Halverwege het bezoek is een onderbreking waarbij er met de hele groep iets lekkers wordt gemaakt en opgegeten. Er zijn boeken, spel en knutselmaterialen aanwezig voor kinderen van nul tot twaalf jaar.

Randvoorwaarden

- Beschikbaar stellen van materialen en inrichting kindvriendelijke ruimte door PI
- Contactpersoon/ verantwoordelijke uitvoerder PI
- Waarborg vervoer (en vergoeding van kosten ervan) van de kinderen
- Beschikbaarheid van getrainde vrijwilligers
- Ondersteuning van de vrijwilligers middels evaluatie en voorbesprekingen

Na evaluatie tussen Gezin in Balans en medewerkers en directie van PI Breda is besloten om de frequentie van de MKB in 2009 te verhogen van 6 naar 8 keer.

2.2.3 Bezoekmoeders

Tijdens detentie is het contact met de buitenwereld vaak minimaal. De coördinatoren van Gezin in Balans organiseren dat gedetineerde moeders bezoek krijgen van moeders van buiten de penitentiaire inrichting. Deze bezoekmoeders (vrijwilligers) ondersteunen hun gedetineerde collega-moeders door dingen bespreekbaar te maken die voor de gedetineerde moeder vaak taboe zijn. Zaken als schuldgevoelens, opvoedingsvraagstukken maar ook alledaagse zaken komen daarbij aan bod.

Doel: moeders de kans te bieden van gedachten te wisselen over hun rol als opvoeder binnen en buiten de inrichting.

Waar

Bezoekmoeders wordt sinds eind 2008 uitgevoerd in alle 4 de PI's.

De bezoeken worden uitgevoerd naast de reguliere bezoeken. De vrijwilligers komen bij de moeders langs onder de vlag van 'ambtelijk bezoek'. Hierdoor kunnen de gedetineerde moeders tijdens hun reguliere bezoektijden hun familie en of kinderen blijven ontvangen.

2.2.4. Training: IK-JIJ-WIJ

Na een periode van detentie worden moeders steeds meer onzeker over hun rol als opvoeder. Vooruitlopend op het beëindigen van de detentie biedt Gezin in Balans een training die zich richt op het vergroten van opvoedingsvaardigheden en van het inzicht in eigen mogelijkheden, het leren keuzes maken en het benutten van kansen. Een aantal coördinatoren van Gezin in Balans is opgeleid om deze training te kunnen geven.

Doel: moeders handvatten te bieden in situaties die zij zullen aantreffen als ze na beëindiging van detentie hun rol als opvoeder weer zullen oppakken.

Opbouw van de training IK-JIJ-WIJ

De medewerkers van de P.I. voeren de eerste selectie van potentiële deelnemers aan de training uit. De coördinator/trainer van Gezin in Balans houdt vervolgens een intake met de geselecteerde moeder waarna definitief wordt besloten of zij wordt toegelaten tot IK-JIJ-WIJ. Voorafgaand aan de groepsbijeenkomsten is er een individueel startgesprek waarin de individuele werkpunten en doelen van de moeder worden geformuleerd en een aantal meetvragen worden ingevuld.

De moeders krijgen een persoonlijk ontwikkelingsplan waarin de werkpunten worden beschreven.

De training bestaat uit negen groepsbijeenkomsten van 2 uur en 30 minuten, inclusief pauze. De groep bestaat uit minimaal 8 en maximaal 12 deelnemers en 1 trainer.

Tussentijds worden de werkpunten geëvalueerd en indien nodig aangescherpt. De moeders worden gestimuleerd om actiepunten te bedenken en deze tussen de bijeenkomsten uit te voeren, al dan niet met hulp van een maatje/bezoekmoeder van Gezin in Balans. In de laatste bijeenkomst worden de einddoelen geformuleerd en genoteerd in het persoonlijk ontwikkelingsplan. Het persoonlijk ontwikkelingsplan wordt aan de moeders meegegeven. Na afloop van de training worden de meetvragenlijsten opnieuw afgenomen

IK-JIJ-WIJ kent een stapsgewijze opbouw die nodig is om eerst de kernovertuiging van slachtofferschap af te breken en een alternatief denkpatroon op te bouwen (empowering).

IK-JIJ-WIJ draait in P.I. Ter Peel, P.I. Zwolle en P.I. Nieuwersluis. IK-JIJ-WIJ wordt (nog) niet in P.I. Breda uitgevoerd omdat dit een Huis van Bewaring is en deze setting zich niet leent voor deze training.

Bedoeling is om in 2009 de training ook uit te voeren in PI Breda.

IK-JIJ-WIJ en TR erkenningscommissie

Op 7 april heeft DJI de training IK-JIJ-WIJ van Gezin in Balans ter beoordeling ingediend bij het bureau van de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie.

Gezin in Balans heeft de training laten beschrijven door het bureau van Montfoort.

Prof.dr. Carol van Nijnatten, Dr.mw Ria Wolleswinkel en Professor Herman Baartman hebben in een expertmeeting meegekeken en meegedacht over de totstandkoming van de beschrijving van de training.

Zoals in het tussentijds verslag al gerapporteerd is, is de interventie IKIJWIJ afgewezen door de erkenningscommissie TR.

Gezin in Balans heeft besloten na overleg met van Montfoort en diverse medewerkers binnen DJI, dit traject niet verder te vervolgen.

Dit omdat de eventuele oplossingen/aanpassingen die Gezin in Balans zou moeten doorvoerende ingrijpend zijn voor de totale visie, aanbod, aanpak en methodiek van Gezin in Balans.

Een eventuele verdieping van IKJIIWIJ op de COVA training (een evt. oplossing die van Montfoort voorstelde) zou betekenen dat er een zeer beperkte groep moeders zou kunnen deelnemen aan IKJIIWIJ.

Gezin in Balans stelt dat het aanbod IKJIIWIJ voor een veel bredere doelgroep moeders ondersteunend kan zijn dan alleen voor moeders in een TR-traject.

Gezin in Balans is de volgende weg ingeslagen met IKJIIWIJ;

1. Gezin in Balans is in gesprek met het NJI om te kijken op welke manier het aanbod van Gezin in Balans op de databank van het NJI kan komen.
Het NJI kan en wil Gezin in Balans ondersteunen. Wel is duidelijk dat Gezin in Balans in 2009 op zoek zal moeten gaan naar financiële middelen om de ondersteuning van het NJI te kunnen bekostigen.
- 2 Het aanbod IKJIIWIJ wordt in 2009 aangescherpt/aangepast volgens de uitgangspunten van Humanitas; werken met vrijwilligers.
De gedetineerde moeders die de bijeenkomsten IKJIIWIJ volgden hebben zelf ook aangegeven behoefte te hebben om tijdens de training individuele ondersteuning te krijgen.
Dit betekent dat vrijwilligers een prominente rol gaan spelen bij de training.
Een eerste verkenning/indicatie ziet er als volgt uit;

De vrijwilligers IKJIIWIJ maken kennis met de deelnemers voorafgaand aan het startgesprek. Ze bieden koffie of thee aan en begeleiden de deelnemers bij het invullen van de meetlijsten.

Tijdens de periode dat de bijeenkomsten zijn, spreken zij de moeders wekelijks op gedurende een half uur in een spreekkamer. Onderwerp van gesprek is het verloop van het persoonlijke plan dat de moeder tijdens de bijeenkomsten voor zichzelf heeft geformuleerd.

Iedere vrijwilliger begeleidt max. 3 moeders. Zij maken korte aantekeningen over de inhoud van de gesprekken die ze hebben op een formulier.

Deze aantekeningen overhandigen zij na het laatste gesprek aan de coördinator IKJIIWIJ. Tijdens de laatste bijeenkomst zijn de vrijwilligers aanwezig bij de uitreiking van het certificaat en ontvangen zij van de moeders de kaart met persoonlijke schouderklop die de moeders maakten voor -en adresseerden aan zichzelf. Twee maanden nadat de moeder vrijkomt stuurt de vrijwilliger deze kaart op en maakt een afspraak om langs te gaan voor het invullen van de laatste meetlijst.

Gezin in Balans vraagt van de vrijwilligers;
luisteren, verhelderen, meedenken, alternatieven aandragen, breed denken en oplossingen formuleren, kansen zien en kwaliteiten van moeders zichtbaar maken. Adviseren alleen op vraag, rol is eerder coachend dan helpend. Het is van belang dat er een goede balans is tussen afstand en nabijheid.

Gezin in Balans biedt aan de vrijwilligers; een landelijke voorbereiding/training.
Individuele begeleiding aan de vrijwilligers tijdens de gespreksperiodes met de moeders.

2.2.5 Moedermaatjes na detentie

Zodra moeders na detentie weer terugkeren naar de thuissituatie gebeurt er veel in een gezin. Naast allerlei praktische zaken rondom wonen, werken en inkomen moet de moeder na een periode van afwezigheid, haar rol als opvoeder weer opnieuw invullen. De vrijwillige 'moedermaatjes' van Gezin in Balans komen over een periode van ongeveer 15 maanden gemiddeld vier uur per week in het gezin en bieden zowel ondersteuning binnen het gezin als begeleiding bij het versterken van het sociale netwerk rondom het gezin. Daarbij hebben de vrijwilligers een belangrijke signalerende functie als het gaat om de noodzaak van specifieke begeleiding vanuit het reguliere hulpaanbod (zoals schuldhulpverlening, Jeugdzorg of GGZ). De coördinatoren van Gezin in Balans onderhouden na detentie contact met zowel de moeders en vrijwilligers als met de relevante samenwerkingsverbanden en voorzieningen in het (lokale) veld. De coördinator Gezin in Balans bewaakt en filtert de noodzaak van aanvullende zorg en speelt vervolgens een actieve rol bij een goede doorgeleiding naar noodzakelijke hulp.

Doel: Het bieden van zowel ondersteuning binnen het gezin als begeleiding bij het versterken van het sociale netwerk rondom het gezin.

Waar

Moedermaatjes wordt in heel Nederland uitgevoerd

Contacten Gezin in Balans binnen de gemeenten

De coördinatoren Gezin in Balans leggen binnen de gemeenten waar ex-gedetineerde moeders gaan wonen contacten met de relevante lokale voorzieningen zoals: sociale diensten, bureaus jeugdzorg, centra voor jeugd en gezin, maatschappelijk werk, nazorgcoördinatoren ex-gedetineerden binnen gemeenten/veiligheidshuizen, schuldhulpverlening, scholen, buurthuizen enz.

In een aantal gemeenten nemen de coördinatoren Gezin in Balans deel aan gemeentelijke overleggen rondom ex-gedetineerden (bv. Rotterdam, Eindhoven, Den-Bosch). De coördinatoren signaleren specifieke problemen van ex-gedetineerde moeders en gaan daarover in overleg binnen de gemeenten om de maatschappelijke integratie van deze moeders te verbeteren. Een voorbeeld hiervan is de grote mate van schulden die veel moeders hebben.

Gezin in Balans ervaart dat met name het leggen van contacten binnen het lokale veld een enorme tijdsinvestering vergt. Het hulpaanbod binnen de verschillende gemeenten is vaak erg versnipperd en specifiek. Een ex-gedetineerde moeder heeft vaak te maken met een groot aantal hulpverleners en instanties. Vaak spelen grote en diverse problemen binnen de gezinnen. Daar komt nog bij dat veel ex-gedetineerde moeders een grote afstand naar instanties ervaren en het is voor hen lang niet altijd duidelijk voor welk probleem men waar terecht kan. Door deze grote versnippering raken een aantal moeders het overzicht kwijt dat leidt tot zg. 'zorgmijdersgedrag'. Een moeder handelt niet meer, komt afspraken niet meer na, post stapelt zich op, schuldeisers staan wekelijks op de stoep.

De coördinatoren van Gezin in Balans proberen in dergelijke situaties het voortouw te nemen en leggen contacten met de diverse hulpverleners en instanties rondom het gezin. Daarbij proberen zij te komen tot afstemming en samenwerking met de diverse instanties. In een aantal situaties heeft dit gelukkig al zijn vruchten afgeworpen. Maar zoals gezegd kost dit de coördinatoren een enorme tijdsinvestering. Daarnaast is er een constante coaching noodzakelijk om te blijven staan voor onze doelstelling; ondersteuning aan gezinnen door inzet van vrijwilligers. Het gevaar dreigt zeer regelmatig dat de coördinatoren worden ingezet als casemanagers door de reguliere lokale instanties. Het komt voor dat in specifieke situaties de coördinatoren een aantal maanden lang wekelijks bij gezinnen op bezoek gaan om te voorkomen dat situaties uit de hand lopen. Hierbij staat vooral schuldenproblematiek centraal; schulden zijn zo hoog dat bv. huur, gas/water/licht, ziektekostenverzekeringen niet meer betaald kunnen worden. En wat het allemaal nog ingewikkelder maakt; Gezin in Balans komt er steeds meer achter dat het zeker niet eenvoudig is om in schuldhulpverlening terecht te komen. Deze situaties leiden regelmatig tot grote problemen in de gezinnen waarbij Gezin in Balans zich vooral zorgen maakt om de aanwezige minderjarige kinderen.

Ook de angst en weerstand voor jeugdzorg blijft een belangrijk item in veel gezinnen. Veel moeders die contact hebben met jeugdzorg zien hen als zeer bedreigend, hebben angst dat hun kinderen worden afgenomen of, als de kinderen tijdelijk elders zijn ondergebracht, overheerst de angst dat er geen contact of terugplaatsing meer mogelijk is. De coördinatoren proberen dan ook waar nodig bruggen te slaan tussen

jeugdzorg en de moeders. Steeds vaker hebben de coördinatoren gesprekken met jeugdzorg en moeder.

3 Vrijwilligers Gezin in Balans

3.1 Inzet van vrijwilligers (ondersteund door professionals)

Gezin in Balans werkt met opgeleide en gecoachte vrijwilligers, die ondersteund worden door professionals. Zij kiest bewust voor het werken met vrijwilligers, omdat zij een speciale dimensie geven aan de kwaliteit van het werk. Vrijwilligers staan dicht bij de leefsituatie van mensen die zorg en hulp vragen, wat het makkelijker maakt om bij Gezin in Balans aan te kloppen. Het is gebleken dat juist de kleine afstand tussen hulpontvanger en hulpgever tijd geeft voor contact en 'gewone ervaringsdeskundigheid'.

De vrijwilligers en beroepskrachten van Gezin in Balans werken op basis van vrijwilligheid, gelijkwaardigheid en laagdrempeligheid. De vragen van moeders vormen het uitgangspunt bij de ondersteuning mits het belang van het kind daarbij gewaarborgd is. De begeleiding richt zich primair op het vergroten van zelfredzaamheid, versterken van het sociale netwerk en activeren van hulpbronnen in de directe leefomgeving. Motiveren en activeren vormen daarbij belangrijke methodische uitgangspunten. De context van de situatie waarin de moeders en hun kinderen zich bevinden wordt expliciet betrokken in de begeleiding en ondersteuning.

3.2 Training vrijwilligers

Voordat de vrijwilligers gaan werken met de doelgroep volgen zij eerst een training.

Deze training bestaat uit :

- een individueel start/wervingsgesprek
- 8 dagdelen groepstraining
- een eindgesprek

In de training komen de volgende onderwerpen aan de orde;

Kennismaken met detentie, bezoek aan de gevangenis, omgaan met gevoelens, privacy en grenzen stellen, Opvoeden: normen, waarden en opvattingen. Beeldvorming 'anderen', Doelen Gezin in Balans; Empowerment, de gespreksfases en het sociale netwerk, oefenen van communicatieve vaardigheden en gesprekstechnieken, De praktijk; ervaringen uit het veld, kennismaken met nazorgpartners, kennismaken met de doelgroep, het belang van afscheid nemen

Gezin in Balans heeft alle vrijwilligers verplicht een Bewijs omtrent Gedrag te overleggen voordat zij als vrijwilliger kunnen gaan deelnemen.

Na het volgen van de training worden de vrijwilligers op de diverse onderdelen van Gezin in Balans ingezet. Zij worden in hun werk ondersteund door de coördinatoren. Dit gebeurt zowel individueel als in een groep tijdens zg. terugkombijeenkomsten en thema-bijeenkomsten.

3.3 Werkmaterialen Gezin in Balans

Ter ondersteuning van de (ex)gedetineerde moeders en vrijwilligers heeft Gezin in Balans de afgelopen jaren diverse werkmaterialen ontwikkeld:

- Dagboek
- 2 kinderboeken (een mama in de gevangenis, mama woont even ergens anders, VAST!)
- Spel/oefenmateriaal , werkboek voor de training IK-JIJ-WIJ
- Spelmateriaal voor moeder-kind bezoeken
- Budgetspel
- Spelmateriaal voor Moeder de Gans
- Thema-koffers,contracten, trainingen voor de vrijwilligers
- DVD 'Wind Tegen' ; voorlichtingsfilm Gezin in Balans
- Clienten registratie-systeem (december 2008 gereed gekomen)

Op 23 september 2008 is het 3^e kinderboek 'VAST!' met de nodige publiciteit en publieke belangstelling aangeboden aan minister Rouvoet.

In VAST! vertellen 10 jongeren hun ervaringen over het hebben van een vader of moeder in de gevangenis.

De jongeren geven in hun verhaal tips aan andere kinderen die in dezelfde situatie verkeren.

Het boek is bedoeld voor;

- Kinderen tussen de 10 en 18 jaar van wie vader of moeder gedetineerd is.
- Gedetineerde vaders en moeders; welke problemen ervaren hun kinderen tijdens de detentie van vader of moeder.
- Tijdelijke verzorgers, hulpverleners die ervaring hebben met deze doelgroep.

De boeken zijn vanaf oktober verspreid in de vrouwengevangnissen, op bestelling aan diverse organisaties (bureaus Jeugdzorg, JJI's, bibliotheken, gevangnissen in Curacao en Parijs, maatschappelijk werk, gemeenten, scholen enz.)

De reacties zijn unaniem zeer positief!

Begin 2009 worden de boeken via DJI verspreid in de PI's voor mannen.

Ervaringsverhalen (ex-)gedetineerde moeders

Een vierde boek; ervaringsverhalen van (ex)gedetineerde moeders is in ontwikkeling. In dit boek vertellen 10 (ex) gedetineerde moeders hun ervaringen; hoe zijn zij omgegaan met hun moederschap tijdens de detentieperiode. Wat was moeilijk, hoe hielden zij contact met hun kinderen, waar vonden zij steun.

Ieder verhaal sluit af met tips van de moeders aan collega-gedetineerde moeders.

Voor dit laatste boek is een speciaal lied geschreven; er komt in ieder boek een cd van het nummer; Houvast (tevens titel van het boek)

Dit boek wordt mede mogelijk gemaakt door cofinanciering van het SKANFONDS en DJI.

Verschijningsdatum; eind april 2009

4. Ontwikkelingen in 2008

4.1 Bereik van de doelgroep

De moeders kunnen op verschillen manieren gemeld worden. Voor de (eenmalige) bijeenkomsten van Moeder de Gans en Moeder Kind Bezoek is het mogelijk om zonder individueel gesprek deel te nemen. Voor alle andere interventies geldt dat er na melding eerst een intake gesprek wordt gehouden waarin wordt bekeken wat de vraag voor ondersteuning inhoudt en welk aanbod passend is. Met de vrouwen die via Moeder de Gans of het Moeder Kind Bezoek met Gezin in Balans in aanraking komen volgt vaak een afspraak voor een intake na afloop van de bijeenkomsten.

In 2008 heeft Gezin in Balans contact gehad met **346** unieke moeders.

340 moeders hadden samen **755** minderjarige kinderen

De overige 6 moeders hadden of kinderen boven de 18 (3) of waren zwanger van hun eerste kind (3).

In totaliteit heeft Gezin in Balans 657 trajecten gerealiseerd;

Traject	Aantal
Intake	246
Moeder de Gans	178
Moeder Kind bezoek Breda	31 moeders 66 kinderen
Bezoekmoeders	34
IKJIJWIJ	52
Begeleiding tijdens detentie	4*
Nazorg (moedermaatjes)	112

657

* betreft nieuw onderdeel Gezin in Balans dat GIB wel vermeldt. Het blijkt dat een aantal moeders in detentie door GIB ondersteund worden in afwachting van deelname aan deelactiviteiten of ondersteuning krijgt op bijzondere vragen rondom de zorg voor kinderen.

4.2 Gezin in Balans binnen de vier vrouweninrichtingen

In zijn algemeenheid heeft Gezin in Balans in 2008 veel ongemak ondervonden van alle veranderingen in het beleid (TR) en wat dat betekende voor de belangrijkste contactpersonen van Gezin in Balans binnen de PI's, de ITB-ers. Door veranderingen in de werkzaamheden van de ITB-ers hebben de coördinatoren veel tijd besteedt aan het zoeken naar nieuwe contactpersonen die ervoor konden zorgen dat Gezin in Balans haar werk goed kon blijven uitvoeren binnen de PI's. Het heeft tijd gekost voordat duidelijk werd bij wie de coördinatoren terecht konden om hun werk uit te kunnen voeren. Het heeft tijd gekost om de goede samenwerking opnieuw op te bouwen.

Ook heeft Gezin in Balans duidelijk de effecten gemerkt van het wegvallen van het coördinatiepunt Toekomst in Balans.

De samenhang/samenwerking en verbinding tussen de verschillende ketenpartners lijkt wat zoek te zijn; dit is met name duidelijk merkbaar in het ketenpartneroverleg.

Gezin in Balans in PI Ter Peel:

- Moeder de Gans is in 2008 4 keer uitgevoerd
Aantal deelnemers: 54
- IK-JIJ-WIJ is 3 keer uitgevoerd
Aantal deelnemers: 28
- Er zijn in 2008 8 koppelingen bezoekmoeders geweest binnen de PI Ter Peel.

Samenwerking:

De samenwerking binnen de PI verloopt prima. De coördinator heeft goede contacten met de diverse medewerkers binnen de PI (MMD, Afdelingshoofden, Trajectbegeleiders, PIW'ers).

De coördinator heeft een pas waardoor ze zich gemakkelijker kan bewegen binnen de PI en daardoor ook gemakkelijker zelf kan zorgen voor het leggen van contacten met de gedetineerde moeders, werving kan doen voor Moeder de Gans, zorgdragen dat de benodigde ruimtes beschikbaar en ingericht zijn.

De contacten met MMD zijn goed en zeer regelmatig. De MMD-ers verwijzen de gedetineerde moeders door naar de coördinator Gezin in Balans.

In 2008 is door GIB in Ter Peel veel aandacht besteedt aan;

- Pr voeren binnen de inrichting (voorlichtingsbijeenkomsten voor personeel)
- Afstemming met diverse afdelingen (arbeid, MMD, Trajectbegeleiding)
- Afstemming binnen de PI in organisatie van diverse onderdelen van GIB

Gezin in Balans in PI Breda:

- Moeder de Gans is 4 keer uitgevoerd binnen de PI
Aantal deelnemers: 46
- Project Moeder en Kind bezoek is 5 keer uitgevoerd.
Aantal deelnemers: 31 moeders en 66 kinderen.
- Bezoekmoeders: 10 gedetineerde moeders hebben vanaf eind 2008 een bezoekmoeder gekregen ter ondersteuning

Samenwerking:

De samenwerking verloopt prima. Rondom het aanbod bezoekmoeders zijn er goede contacten met de TR medewerker, al zijn deze contacten door het veranderde beleid (TR), binnen de PI Breda veranderd. Vanwege het veranderde beleid en de werkdruk/veranderingen die dat betekent heeft voor de TR medewerker duurde het organiseren en afstemmen rondom het aanbod Bezoekmoeders in Breda allemaal wat langer. Vanaf oktober 2008 is dit onderdeel van start gegaan in de PI Breda.

Rondom het Moeder Kind Bezoek zijn er goede contacten met MMD en PIW-ers. Het Moeder Kind bezoek heeft 5 keer plaatsgevonden in 2008. Wegens interne organisatorische oorzaken binnen de PI heeft het bezoek 1 keer niet plaats kunnen vinden. In de 5 keer dat het MKB heeft plaatsgevonden is het 1 keer voorgekomen dat een moeder niet heeft kunnen deelnemen omdat haar kinderen op het laatste moment niet kwamen.

De samenwerking tussen Gezin in Balans en PI rondom het Moeder Kind bezoek is uitstekend! De contacten en afstemming verlopen goed; de PI draagt zorg voor een kindvriendelijke ontvangst en ingerichte bezoekersruimte.

De eerste keren dat het Moeder Kind bezoek georganiseerd werd bleken vraag en aanbod goed op elkaar afgestemd. Echter het aantal aanmeldingen nam aan het einde van het jaar fors toe. Dit betekende dat de inrichting een aantal moeders moest teleurstellen.

Aandachtspunt; ondanks goede afstemming en screening binnen de PI blijkt toch dat het voorkomt dat moeders vlak voor het Moeder Kind bezoek ineens of vrij komen, of met verlof gaan. Dit is jammer omdat daardoor op de vrijgevallen plek een andere moeder met haar kinderen had kunnen komen.

Gezin in Balans in PI Zwolle:

- Moeder de Gans is 3 keer uitgevoerd binnen de PI
Aantal deelnemers: 26
- IK-JIJ-WIJ is 1 keer uitgevoerd binnen de PI
Aantal deelnemers: 5
- Er zijn 14 koppelingen geweest voor bezoekmoeders

Samenwerking :

Ook in Zwolle verloopt de samenwerking prima.

De doelgroep vrouwen binnen de PI Zwolle is qua samenstelling anders dan binnen de overige PI's. Dit met name omdat hier minder vrouwen vast zitten en van deze groep vrouwen zitten er een aantal met een ISD maatregel.

Dit betekent dat de aantallen gedetineerde moeders die binnen de PI Zwolle bereikt worden relatief kleiner zijn dan binnen de overige PI's. Dit uit zich bv. in een kleinere groep deelnemers bij IK-JIJ-WIJ.

De contacten en samenwerking binnen de PI Zwolle verlopen goed. De coördinator heeft gemakkelijk ingang binnen de PI; heeft daardoor de mogelijkheid om goed in contact te treden met de gedetineerde moeders. Gezin in Balans ervaart zo wie zo veel draagvlak voor het aanbod vanuit de directie van de PI Zwolle.

Gezin in Balans in PI Nieuwersluis:

- Moeder de Gans is 4 keer uitgevoerd
Aantal deelnemers: 52
- IK-JIJ-WIJ is 2 keer uitgevoerd
Aantal deelnemers: 19
- Er zijn 2 koppelingen bezoekmoeders gestart.

Samenwerking:

Het is voor de coördinator Gezin in Balans lang zoeken geweest naar contactpersonen binnen de PI. Hoewel de medewerkers allemaal van goede wil zijn, heeft men het druk, andere prioriteiten en lange tijd was het onduidelijk bij wie de coördinator Gezin in Balans terecht kon. Dit heeft onder andere te maken gehad met het wegvallen van de ITB-er Nieuwersluis en ook weer de beleidsveranderingen.

Het lijkt ook wat lastiger om het aanbod binnen Nieuwersluis te kunnen realiseren;

- Moeder de Gans; dient plaats te vinden in het weekend. Dit heeft het Gezin in Balans bemoeilijkt om bijvoorbeeld deskundigen te vinden (jeugdzorg, advocatuur) die op hun vrije dag aanwezig willen zijn bij deze bijeenkomsten.
- Bezoekmoeders; moesten plaatsvinden tijdens reguliere bezoektijden wat het voor gedetineerde moeders moeilijk maakt; zij dienen een keuze te maken tussen familie/vrienden of een vrijwilliger. Eind 2008 kunnen de bezoeken toch plaatsvinden onder de noemer van Ambtelijk bezoek
- De coördinator heeft inmiddels goede contacten en samenwerking met MMD-ers, PIW-ers en afdelingshoofden, maar is lange tijd afhankelijk geweest van hun aanwezigheid en tijd om binnen de PI te kunnen werken. Eind 2008 heeft de coördinator (na afronden van antecedentenonderzoek) een pas gekregen wat het werken binnen de PI een heel stuk vergemakkelijkt heeft.
- Knelpunt is eind 2008 de organisatie van de bijeenkomsten IKJIJWIJ; het blijft binnen de PI zoeken naar een geschikte ruimte waar IKJIJWIJ kan plaatsvinden.

4.3 Samenwerking met ketenpartners

Gezin in balans werkt nauw samen met DJI en andere ketenpartners.

Overleg Ketenpartners

Voortkomend uit het project Toekomst in Balans is in november 2007 een samenwerkingsconvenant ondertekend tussen DJI en een aantal ketenpartners (DJI, directie 4 PI's voor vrouwen, gemeenten Eindhoven, Breda, Utrecht en Rotterdam, Stichting Exodus, st. Zorgconcept, Gezin in Balans/Humanitas).

Gezin in Balans neemt actief deel aan dit samenwerkingsverband. Een aantal keer per jaar komen de partners bij elkaar tijdens een ketenpartneroverleg waarin de lopende zaken worden besproken.

Ook zijn in dit overleg een aantal speerpunten geformuleerd.

Gezin in Balans houdt zich, onder andere samen met PI Ter Peel, bezig met het speerpunt;

minderjarige kinderen

- *Welke rol spelen kinderen bij de reïntegratie van (ex)gedetineerde vrouwen? Hoe moet daarmee rekening gehouden worden?*
- *Wie/wat is verantwoordelijk voor de opvang van en zorg voor minderjarige kinderen bij aanvang van en tijdens detentie?*
- *Welke mogelijkheden zijn er om de relatie tussen moeder en kind tijdens detentie in stand te houden?*
- *Welke 'best practices' zijn er ten behoeve van het onderhouden van de relatie tussen ouders en kinderen, zowel voor vrouwen als voor mannen? Hoe kunnen de partners de 'best practices' toepassen?*
- *Welke partijen spelen hierin een rol? Hoe worden deze partijen actief betrokken bij de betreffende moeders en kinderen, zodat ieder zijn verantwoordelijkheid neemt? Waar zijn de verantwoordelijkheden vastgelegd? → politie, Jeugdzorg, Raad voor de Kinderbescherming, gevangeniswezen, gemeenten, Exodus, Humanitas, reclassering, etc.*

Samen met de unitdirecteur van PI Ter Peel heeft de projectleider van Gezin in Balans gesprekken gevoerd met de M.O. groep (landelijke branchorganisatie van de bureaus Jeugdzorg) en het centrale bureau van de Raad voor de Kinderbescherming.

Ook heeft Gezin in Balans meegewerkt aan wetenschappelijke onderzoeken die momenteel rondom dit onderwerp lopen;

- Yvonne Smeets (onderzoek naar kinderen van gedetineerde ouders) Master criminologie te Londen.
- Sytske Besemer (VU Amsterdam, in opdracht van het WODC) onderzoek naar kinderen van gedetineerde vrouwen

Tevens heeft Gezin in Balans in het kader van de problematiek aan de voorkant (wie is verantwoordelijk voor de opvang van de kinderen bij aanvang van detentie ouders) i.s.m. politica Lea Bouwmeester de publiciteit gezocht (uitzending Netwerk 1 juli 2008).

Eind november 2008 heeft Gezin in Balans deelgenomen aan de landelijke expertmeeting rondom de 'kindcheck' (georganiseerd door het ministerie van Justitie en het ministerie voor Jeugd en Gezin).

TOV, Traject Overleg Vrouwen

Op uitvoerend niveau neemt Gezin in Balans deel aan het maandelijkse TOV overleg. In dit overleg wordt op uitvoerend niveau de samenwerking, trajectplannen gedetineerde vrouwen, voortgang, nieuwe ontwikkelingen en beleidsveranderingen besproken. Aan dit overleg nemen deel; medewerkers (Trajectbegeleiders en hoofden MMD) vanuit de 4 PI's voor vrouwen, selectiefunctionaris DJI, st. Exodus en Gezin in Balans.)

5. Geografische spreiding van de doelgroep:

Over het jaar 2008 kwam slechts 44% van de vrouwen uit één van de G31 gemeenten waarmee Gezin in Balans afspraken heeft over de uitvoering van nazorgtrajecten. Er werden relatief veel vrouwen uit bijvoorbeeld Den Haag (6%) en Almere (6%) gemeld, terwijl daar over het jaar 2008 nog geen sprake was van financiering van nazorgtrajecten. Tevens blijkt dat er een aantal gemeenten nazorgtrajecten inkopen, terwijl er uit deze gemeenten geen (of minder dan verwacht) moeders zijn gemeld. Dit geldt onder meer voor Breda, Tilburg en Nijmegen.

gemeente van herkomst, meldingen unieke vrouwen

53	Amsterdam	15%
56	Rotterdam	16%
10	Den Bosch	3%
10	Eindhoven	3%
3	Tilburg	1%
11	Limburg ov	3%
1	Sittard	0%
5	Venlo	2%
1	Nijmegen	0%
2	Breda	1%
194	overig	56%
346	Totaal	100%

5.1 Lokale samenwerking

Voor het nazorgaanbod (moedermaatjes) van Gezin in Balans is vanaf 2008 een beroep gedaan op de grotere gemeenten in Nederland. Dit heeft ertoe geleid dat de gemeenten Rotterdam, Amsterdam, Eindhoven, Den Bosch, Breda, Tilburg, Nijmegen, Venlo, Sittard-Geleen en de Provincie Limburg het nazorgaanbod van Gezin in Balans in 2008 financieren. Met andere grotere gemeenten zoals Utrecht, Arnhem, Almere, Den Haag, Zwolle, Dordrecht is Gezin in Balans in gesprek geweest.

Dit heeft het volgende resultaat opgeleverd;

- De gemeente Utrecht financiert Gezin in Balans in 2009

- De gemeente Den Haag financiert Gezin in Balans in 2009
- De gemeenten Almere en Dordrecht hebben het verzoek vooralsnog afgewezen. Redenen zijn dat deze gemeenten in 2009 bezig zijn met het ontwikkelen van beleid voor de doelgroep ex-gedetineerden. Met name voor wat de gemeente Almere betreft ontstaat een probleem; In 2008 zijn 18 unieke moeders uit Almere in beeld geweest bij Gezin in Balans. 10 van hen hebben een nazorgtraject van Gezin in Balans aangeboden gekregen. Indien Almere geen financiering gaat toezeggen op korte termijn kan Gezin in Balans de Almerense moeders en hun gezin niet langer ondersteunen.
- De gemeente Arnhem wil in 2009 onderzoeken in hoeverre Gezin in Balans betekenis kan hebben voor de ex-gedetineerde moeders uit Arnhem. Zij willen van GIB graag horen hoe de nazorg in andere gemeenten wordt vormgegeven. Deze inspanning verleent GIB in 2009
- Met de gemeente Zwolle gaat GIB in 2009 verder in gesprek.
- Ook gaat GIB in 2009 in gesprek met de gemeenten uit het noorden (Groningen/Friesland)

In alle gemeenten waar Gezin in Balans actief is in de nazorg, zijn vaste contacten met lokale netwerken en contactpersonen binnen de betreffende gemeente gelegd. Hiermee vindt overleg plaats op casuïstiekniveau.

Nazorgtrajecten in 2008

Gemeente herkomst nazorgtrajecten	Afspraken instroom	gerealiseerd	Percentages gerealiseerd
Amsterdam	20	24	21%
Rotterdam	20	24	21%
Eindhoven	6	4	4%
Tilburg	5	2	2%
Den-Bosch	4	5	4,5%
Breda	3	0	0%
Venlo	3	5	4,5%
Sittard	2	0	0%
Limburg ov	10	6	5%
Nijmegen	4	1	1%
Totaal	77	71	63%
Justitie J&G (GIB had in begroting ruimte voor 25 nazorgtrajecten kleinere gemeenten)	25	41	37%
Totaal	102	112	112=100%

Uit bovengenoemde cijfers blijkt Gezin in Balans 63% van haar nazorgtrajecten heeft uitgevoerd in de gemeenten waardoor GIB gefinancierd wordt.

37% van de nazorgtrajecten zijn uitgevoerd in de gemeenten waar GIB niet door gefinancierd wordt.

Verder blijkt uit de cijfers dat het zeer moeilijk te voorspellen is in de kleinere gemeenten (buiten de G4) hoeveel ex-gedetineerde moeders per gemeente op jaarbasis baat en behoefte hebben aan ondersteuning vanuit GIB.

Want hoewel Gezin in Balans meer nazorgtrajecten heeft uitgevoerd dan was begroot; (112 in plaats van 102) in een aantal gemeenten zijn de productafspraken niet volledig gehaald.

Uiteraard zal dit consequenties hebben voor mogelijke financiering vanaf 2010 (indien ook in 2009 de productafspraken niet volledig gehaald zouden worden).

5.2 Voortbestaan Gezin in Balans:

Gezin in Balans wil opnieuw de aandacht vestigen op:

Gezien de relatief kleine aantallen gedetineerde moeders en de onvoorspelbare uitstroom per gemeente per jaar, de diversiteit in problematiek en ondersteuningsvraag en het feit dat vrouwen zich na detentie soms (om begrijpelijke redenen) in andere (vaak kleinere) gemeenten willen vestigen dan waar de problemen zijn ontstaan maken een gemeentelijke financiering van de nazorg voor deze doelgroep bijna onmogelijk. Dit geldt zeker voor de kleinere gemeenten maar zelfs ook voor een aantal G31 gemeenten.)

Uit bovengenoemde cijfers blijkt dat ruim 56 % van de aangemelde moeders en ruim 37% van de moeders die een nazorgtraject hebben gevolgd, niet komen uit een gemeente waar Gezin in Balans afspraken heeft kunnen maken over de financiering van nazorgtrajecten.

Ook is het zeer moeilijk te voorspellen uit welke gemeenten moeders uit detentie een beroep doen op Gezin in Balans wat subsidie op gemeentelijk niveau zeer moeilijk maakt. Voor meeste gemeenten die Gezin in Balans in 2008 en 2009 financieren geldt dat, deze financiering is toegezegd tot eind 2009. Gezin in Balans zal bij deze gemeenten voor 2010 opnieuw een subsidieverzoek indienen. Toekenning van dergelijke aanvragen wordt pas in het voorjaar van 2010 verwacht. Gezin in Balans kan haar organisatie niet op deze onzekere factoren blijven bouwen.

Om landelijk de nazorg aan ex-gedetineerde moeders te kunnen blijven garanderen zal Gezin in Balans in 2009 dan ook opnieuw aandacht vragen en lobby voeren om te komen tot een structurele landelijke oplossing.

Februari 2009

Monique Verboven

Projectleider Gezin in Balans/Humanitas